

TROENS FEST - ELLER FARISÈERMESSE?

Den nytestamentlige tro virket kirkens reformasjon, anført av Martin Luther. Den wittenbergske reformasjon gjenreiste kirken ved hjelp av “Åndens embete” - på evangelieforkynnelse og sakramentforvaltningens grunn fra kirkens begynnelse (Joh 20:19-23, 2 Kor 3:8). Det var en kirkehendelse av eskatologisk karakter.

Situasjonen snudd på hodet

Den norske kirkes ekumeniske avtaler om kirkefelleskap favner tradisjoner fra Zwingli, Calvin og Bucer. I tillegg kommer tilslutningen til “Joint Declaration” med Romerkirken om rettferdiggjørelseslæren. Den norske kirke er blitt en leuenbergkirke for frafallen lutherdom, i strid med kirkens basis og anført av Det teologiske menighetsfakultet siden 1970-tallet. Professorene Leiv og Sverre Aalen forutså vår situasjon, men forutsetningene var allerede gitt med hjertenes frafall.

Et spørsmål frister til resignasjon: Var den wittenbergske reformasjon forgjeves? NEI! Bekjennelsestro lutherdom vedkjenner seg den rett utlagte Skrift, gitt en gang for alle med apostelordets lære fra Skriftens Herre. Han utla for de to Emmaus-vandrerne “*det som står om ham i alle Skriftene...*”, og han åpnet apostlenes forstand “*så de kunne forstå Skriftene, og sa til dem: “Slik står det skrevet...”* (Lk 24:27, 45f).¹

En rest er tilbake. Den har sin glede i Kristi ord, for ved det evangelium som er blitt kunngjort for oss ved apostelordet, blir vi frelst, så sant vi holder fast ved det (Joh 17:20, 1 Kor 15:1f). Oppgaven står fast – å fremstå som apostolatets kirke i den skriftbundne lærefor midling fra kirkens begynnelse. Det skjer ikke i debattfora og meningsfelleskap, men i samlingen om Ord og Sakrament – som *bedende kirke*. Hvor Gud helliger sitt Navn, blir Guds Ord lært rett og rent, så livet blir deretter og alle onde planer og all ond vilje brutt (Lille Katekisme, forkl Herrens bønn, 1-3). Så er det vår skyldighet for Gud å gjenopprette kirkehjem på evangelieforkynnelse og sakramentforvaltningens embete.

Utelukket er kirkefelleskap begrunnet i skjønnsmessige betraktninger om enighet “i det sentrale”. Med rom for fornektende reservasjoner og bortforklarende tolkninger gis rom for falske guder. De drives ut med Kristi ord og virksomme nærvær, så Jesu fullkomne glede blir

¹ En kristen bedømmer ikke læren med henvisning til menneskers skjønn, Joh 7:24, jf Mt 7:16, 1 Kor 7:23. Et kristent vitnesbyrd kjennes på troskapen mot apostelordets lære fra Skriftens Herre. En kristen holder fast ved apostelordets lære “som Guds ord”, 1 Tess 2:13. Jf “Livets ord”, Fil 2:15f, Joh 14:23 osv. Jf Joh 14:23, 17:20, Apg 2:42, Jud 3 osv.

oss til del i fullt mål². Lk 12:32 – *Vær ikke redd, du lille hjord, for det er deres himmelske Fars vilje å gi dere Riket!* Derfor venter vi Kristus Jesus som vår Herre og Frelser på Dommens dag (Fil 3:20). Imens fortsetter kampen for det evige evangelium (Åp 14:6).

Saken gjelder den nytestamentlige tro på Guds nådige sinnelag for Jesu Kristi skyld, synliggjort i alterets sakrament og rakt fram til et pant i brødets og vinens skikkelser. Med sin lidende lydighet fra unnfangelsen av, har Sønnen i Jesu skikkelse oppfylt Guds lov i alles sted. Derfor er Kristus “Guds rettferdighet” – troens rettferdighet, gitt av nåde.³ Ved denne tro fornyer Gud det syndefordervede mennesket ved dåpen og troen, så det *blir* hva det *er* i Kristus – rettferdig og hellig for Gud (Rom 6, 1 Tim 1:18, 2 Tim 4:7 osv).

Ved inngangen til 1530-årene strømmet folk til ”mertinistenes” kirkehus. Ofte altergang ble vanlig. Noe slikt hadde ikke skjedd siden kirkefedrenes tid. Guds *gaver* rettferdighet var gjenoppdaget i sakramentets skikkelser: “*Dette er mitt legeme, som er for dere. /.../ Denne kalk er den nye pakt i mitt blod*” (1 Kor 11:24f). Guds underfulle godhet dro mennesker fra syndens nød til samfunn med en forsonet Gud. Alterets sakrament var pantet på Guds nåde og samfunn med ham i *et evig nå* (1 Kor 10:16, Kol 1:15-20).

Rettferdiggjørelsen ved tro i Herrens Nattverd

Kristus priste dem salige som er fattige i selv, og tilsa dem himmelriket (Mt 5:3), og advarte dem mot en gudsdyrkelse begrunnet i lovrettferdighet (7:15ff, 16:6, 12, osv). Saken gjelder Kristi herredømme, som rår med syndenes forlatelse i menneskets samvittighet. Det er dette nådige herredømme Luther fremhever med ordene, at “kirken må alltid reformeres” (*ecclesia semper reformanda est*).⁴

Et menneskes samvittighet er fra unnfangelsen av et stykke okkupert land, hvor Guds fiendemakter gjør mennesket til en syndens og dødens trell. Deres våpen er Guds hellige lov, som alltid gir grunn til anklager og fordømmelser, for loven har ingen av oss holdt, unntatt Jesus Kristus. På grunn av sin lidende lydighet tilsier han oss “Guds rettferdighet” – den han selv er. Guds selvhengivende kjærlighet gjelder alle mennesker. Mt 20:28 – *Menneskesønnen er ikke kommet for å la seg tjene, men for å tjene og gi sitt liv til gjenløsning for de mange.* Guds Sønn i en tjeners skikkelse har oppfylt loven i alle deler – inntil døden lydig i alles sted (Fil 2:7, Gal 4:4). Han har båret verdens synder og tatt bort syndebyrden. I bytte tilsier han oss sin fortjeneste – “syndenes forlatelse.

² Joh 8:44, 15:11, 16:16-24, 17:13, 1 Joh 5:19ff, jf 1 Kor 10:14-17, 20-22

³ 1 Mos 15:6, Sal 32:1f, Rom 3:21f, 4:3-9, jf Mt 5:3, 17, 20:28 osv.

⁴ Messens sakrament ”er innstiftet for å være et segl og vitnesbyrd om syndenes forlatelse av nåde, og at det derfor vil oppfordre engstelige samvittigheter til å være fast overbevist om og tro, at syndene blir dem forlatt av nåde” (Apol 24:49, e sv overs).

Evangeliet ”gir oss råd og hjelp mot synden på mer enn en måte, for Gud er overveldende rik i sin nåde” (SA C 4:1).

Kristi ord proklamerer Guds *universelle* nåde – ”den nye pakt i mitt blod”. Midleren for skapelsen er midleren for sitt legeme og blod i brødets og vinens skikkelser. Gud setter Lyset i staken, og vi ser i Ordet glansen fra Guds herlighet skinne for alle, slik Jesus sier. Vi hører og ser at Gud møter oss i Kristus Jesus som en forsonet Gud, 2 Kor 5:19, og derfor skal ”omvendelse og *syndenes forlatelse* /.../ forkynnes i hans navn for alle folk fra Jerusalem av”, Lk 24:47.

Kristi synlige pant på Guds *forekommende* nåde deles ut. De som spiser og drikker, har samfunn med Kristi ofrede legeme og blod, og dermed samfunn med Guds kirke i himmelen og på jorden (1 Kor 10:16f). Gjестene foregriper de dødes oppstandelse på den ytterste dag. Da skal Den Hellige Ånd ”gi meg og alle troende *i Kristus* et evig liv” (3 trosart, forkl).

Lille Katekism, Femte parten:

”Å spise og drikke gjør det visselig ikke, men de ord som her står: “det gis for dere” og “det utgytes for dere til syndenes forlatelse”. Disse ord er - ved siden av det å ete og drikke, hovedsaken i sakramentet. Og den som tror disse ord, han har hva de sier og som de lyder, nemlig syndenes forlatelse. “

Fra Luthers Store Katekisme (Nattverden, 17-27, 64-66, 68):

“(Jesus sier: ”Gjør dette” /.../ Enten du er verdig eller uverdig, så har du her hans legeme og blod i kraft av de ord som kommer til brødet og vinen. Merk deg dette og husk det godt, for i disse ord har vi hele vår grunnvoll, vårt vern og vårt verge mot all villfarelse og forførelse som har kommet og skal komme.

/.../ Nå kommer vi til kraften og nytten av sakramentet, altså grunnen til at det ble innstiftet. Dette er det nødvendig å være klar over, for at en skal vite hva vi skal søke og motta der. Dette er klart og lett å forstå ut fra de ord som er nevnt: Det er mitt legeme og blod, gitt og utgydt FOR DERE til syndenes forlatelse. – Det vil kort og godt si: Vi går til sakramentet fordi vi der mottar den dyrebare skatt ved hvilken vi får syndenes forlatelse.

Hvordan kan det være mulig? Fordi Ordet står der og gir oss det. Han ber meg ete og drikke for at det skal være mitt, og for at det skal være til gagn for meg som et sikkert pant og tegn – ja, det skal være selve den gave som han har vunnet for meg mot mine synder, mot døden og alt ondt. Med rette blir det kalt “mat for sjelen”, etter som det nærer og styrker det nye menneske.

Ved dåpen blir vi født på ny. Men vårt kjød og blod har ikke mistet sitt gamle skinn. Det er så mange hindringer og anføktelser fra djevelen og verden at vi ofte blir trette og matte. Under tiden snubler vi også: Dette sakrament er derfor gitt til daglig føde og næring som troen kan styrke seg og nære seg på, så den ikke skal gi opp kampen, men bare bli sterkere og sterkere. For det nye livet skal være slik at det stadig vokser og går fremover. Men det må lide mye motstand. Djevelen er en rasende motstander. Når han ser at noen står imot ham og angriper det gamle mennesket, og han så ikke kan overrumple oss med makt, da smyger og sniker han omkring på alle kanter. Han forsøker alle slags kunster, og gir seg ikke før han har trettet oss ut, så vi enten gir opp troen eller mister motet og blir likegyldige og utålmodige. Når hjertet kjenner at det blir for tungt å holde ut, da har vi fått den trøst at vi kan hente ny kraft og opp-kvikkelse i sakramentet.

/.../ (Ordene) ”for dere” oppmuntrer og driver kristne til å komme sammen ofte til Ordets og Sakramentets gudstjeneste. I disse ord ligger all vår verdighet og frimodighet for Gud.

/.../ Da må vi ikke betrakte sakramentet som noe skadelig - noe en skulle flykte fra, men heller innse at det er en helsebringende, trøstefull medisin, som hjelper deg og gir deg livet både

til sjel og legeme. For er sjelen reddet, da er kroppen hjulpet også. Hvorfor stiller vi oss til sakramentet som var det en gift som ville ta livet av oss, om vi spiste av den?”⁵

Til nytte på troens vilkår, med Helligåndens hjelp

Med munnen mottar vi Kristi underfulle gave og har samfunn med den *hele* Kristus, som led, døde og oppstod etter sin menneskenatur. Vi mottar all Guds velsignelse fra de himmelske verdener – “Kristus, kommet i kjød” (1Joh 4:2).⁶

Men gaven blir ingen til evig nytte og gavn med åndeliggjørende bortforklaringer mot Kristi ord, i tillit til altergang og nattverdfeiring.⁷ Med åndeliggjørende bortforklaringer deltar man ikke i den åndelige spising og drikking, men drikker en dom over sitt liv (1 Kor 11:29b). Åpenbaringsordets Gud reagerer i nidkjærhet mot kjødelig sikkerhet, når man under skinn av kristentro setter lit til egen fornuft og evne for ham (v 30).⁸ Til nytte blir sakramentet ved troen, når vi anvender Guds velgjerninger i Kristus - enhver på seg selv, i tillit til pantet på Guds nåde.

Troen kan være sterk eller svak, men holder fast ved Kristi ord om gaven som “gis for dere til syndenes forlatelse”. Med gave-evangeliet i sakramentets skikkelser styrker han troen på ham som er “Guds rettferdighet”, og bevarer oss til legeme og sjel i en sann tro til det evige liv.⁹ 2 Kor 2:17 – *Vi er ikke som så mange andre, som forfalsker Guds ord for å dra fordel av det, men i oppriktighet, på Guds oppdrag, taler vi i Kristus for Guds åsyn.*¹⁰

Når mennesker får nåde til å anvende Kristi fortjeneste, enhver på seg selv, da rår Kristus over “*sitt eget*” (Joh 1:11). Han er skaperverkets mellommann, men også dets gjeløser. Han har kjøpt oss fri fra sine fiendemakters okkupasjon. Han lar oss vinne seier over “djevelen, verden og vårt eget kjød” (forkl LK, sjette bønn). Hvor Kristus rår ved troen, virker han det nye livet i troens ”gode strid” (1 Tim 1:18, 2 Tim 4:7).¹¹

En *illustrasjon* er Jesu fotvasking (Joh 13:1-11. Jf v 9f og 15:3). Den illustrerer forholdet mellom Jesus som gave og som eksempel. Det er ikke vi som stiller opp for ham, rene

⁵ **Apologien 24:49** (e sv overs): Messens sakrament ”er innstiftet for å være et segl og vitnes-byrd om syndenes forlatelse av nåde, og at det derfor vil oppfordre engstelige samvittigheter til å være fast overbevist om og tro, at syndene blir dem forlatt av nåde”.

Samme 70-72 (e sv overs. Kursiv her): Liksom Guds Ord er gitt for å oppvekke tro ved det som vi *hører*, så er sakramentet innstiftet for å drive hjertet til tro ved det som øynene *ser*.

⁶ Sal 73:24, Mt 26:28, Rom 3:24f, Lk 1:68, 1 Kor 10:16, Ef 1:3, Rom 9:5b, Gal 2:20.

⁷ Den frafalne Filip Melancton er kilden til den oppfatning at brødet og vinen er Kristi legeme og blod *samtidig* med vår mottagelse *med munnen* (filipisme). Jf Lk: Alterets sakrament “er vår Herres Jesus Kristi sanne legeme og blod under brødet og vinen, innstiftet av Kristus selv for oss kristne for at vi skal ete og drikke det.” FC SD 7:84.

⁸ Martin Chemnitz: De mottar Kristus ”lik Judas som forrätte ham, lik Pilatus som felte dommen over ham, lik soldatene som plaget og korsfestet dette livets legeme, og lik jødene som gravla ham bak steinen.” - Om å forsynde seg mot Kristi legeme, se FC SD 7:60.

⁹ SK Nattverden, 19-27. Sakramentet ”er en helsebringende, trøstefull medisin, som hjelper deg og gir deg livet til både sjel og legeme. Er sjelen frelst, er også legemet hjulpet.”, samme 68)

¹⁰ Joh 5:21f, Mt 16:13-17.

¹¹ Jf Mt 12:25, Mk 3:24f, Lk 11:17.

og hellige for Gud. *Han* tar seg av *oss*. Det har han gjort ved å gi seg selv som gave. Dramatikken oppstod med Peters innsigelse, og den oppstår med vår trang til egenrettferdighet for Gud. Ingen kan være kristen uten *synderens* tillit til Gud – at også *jeg* er frikjent på grunn av Kristi fortjeneste. I denne kunst blir ingen fullært. På grunn av arvesyndens kraft, er vi henvist til Jesu fotvasking til vår døyand' dag. Derfor sa *Johannes Chrysostomos* (d 407), at ”ordene lyder fra prestens munn, men brødet og vinen helliges ved Guds kraft og nåde”. Den Hellige Ånd virker den tillit til Kristi ord at vi hver for oss anvender gaven som “gis for dere”. Da følger livet med Kristus som eksempel, 1 Joh 4 11 - *har Gud elsket oss slik, er også vi skyldige til å elske hverandre*.¹²

Vi må skjelne mellom den åndelige og den sakramentale spising og drikking – den ene med troen (Joh 6:47-51), den andre med munnen, når sakramentet mottas (1 Kor 10:16). Den sakramentale spising og drikking finner sted i den nye pakt, hvor både tronende og hyklere mottar alterets sakrament med munnen. Den åndelige spising og drikking er felles for den gamle og den nye pakt. I den nye pakt deltar kun troende i den åndelige spising og drikking, både under nattverdmåltidet og utenfor.

Den sakramentale forening gjør forskjellen mellom det sakramentale måltid og den åndelige spising og drikking.¹³ Sammen med den gamle kirke siden aposteltiden vedkjenner vi oss mottagelsen med munnen. Den skjer på overnaturlig vis, til forskjell fra spising på naturlig og begripelig vis. En nattverdsgjest forkynner i handling hva den andre trosartikkel sier om *gudmenneskets* død (se Luthers forklaring): - ”*han er min HERRE, som har gjenløst meg*” osv. (Om den sakramentale forening, se min artikkel: Gavestrukturen i Herrens nattverd.)

Med munnen mottar vi Kristi legeme og blod i sakramentets skikkelser, og har samfunn med den rettferdighet som evangeliet åpen-barer - den hele Kristus, sann Gud og sant menneske.¹⁴ Dette underfulle samfunn skjer uten noen naturlig eller lokal forbindelse mellom en himmelsk og en jordisk materie. Spørsmålene om nattverdens nytte og tilegnelse aktualiserer nattverdberedelsen.

Nattverdberedelsen

Den rette nattverdberedelse er troen på Kristi ord om den gave han gir “for dere” (Lk 22:19f). Et kristent menneske mottar Sakramentet med takk til Faderen ved Sønnen, Jesus Kristus, og

¹² Hele den tredje trosartikkel ”er innfattet i dette sakrament og tilbudt oss gjennom Ordet”. Derfor spør Luther: ”Hvorfor skulle vi gå med på at en slik skatt ble revet ut av sakramentet?” SK Nattverden, 31-32. - Under nattverden er også DHÅ – Kristi Ånd – nærværende i kirkens samfunn, FC SD 7:11.

¹³ Om det sakramentale måltid: FC Ep 7:41-42, 64, SD 7:61-63, 66. FC SD 7:75-78. Apol 10:55.

¹⁴ FC Ep 7:41-42, 64: SD 7:61-63, 66.

tilber Sakramentets Herre, men tilbedelsen fins ikke der hvor leppene ærer ham og hjertet er langt borte fra ham (Mt 15:8).¹⁵

I tillit til Guds løfte i vår dåp, stiller vi våre legemer fram som våpen for Guds rettferdighet og som takkoffer for ham. Fra nattverden går enhver til sitt kall med Kristus som eksempel – utsendt som *liturger* for Gud og som *diakoner* for vår neste. Troen har Kristus og mangler ingenting (Luther). Den frykter og elsker Gud over alle ting, stoler på ham, ber, lover og takker, holder Guds ord hellig, hører og lærer det gjerne, og tjener andre med gjerninger som har Guds ord og befaling for seg (jf forkl LK Første parten). *Regelen* er denne: Er jeg beredt til å møte Herren på Dommens dag, er jeg også beredt til å motta sakramentet – eller omvendt (Fil 3:20).

Men troen er ingen salgsvare. Troen kommer av Kristi ord - her Kristi evangelium om den sakramentale forening. I likhet med den gamle kirke siden aposteltiden, vedkjenner vi oss mottagelsen med munnen. Mottagelsen skjer *på overnaturlig vis*, til forskjell fra spising på naturlig og begripelig vis.¹⁶ Med munnen mottar vi Kristi legeme og blod i sakramentets skikkelser. Det skjer uten noen naturlig eller lokal forbindelse mellom en himmelsk og en jordisk materie.

Den sakramentale forening gjør forskjellen mellom verdige og uverdige nattverdgjester (Rom 10:16f).¹⁷ *Verdige* nattverdgjester prøver sitt liv på Guds ord (1Kor 11:28, 31f). De kommer for å få del i kirkens samfunn med ham som er synderes rettferdighet for Gud (1 Kor 10:17). De viser et forsonlig sinnelag mot sin neste og vil gjerne forbedre sitt liv (Rom 12:1f, 1 Kor 3:6).¹⁸ - *Uverdige* nattverdgjester reserverer seg mot Kristi testamentord (jf Rom 10:16) og mener seg kvalifisert med egne erfaringer (1 Kor 11:21f, 33f). De lar seg ikke forsone med sin neste (Mt 5:23f), mottar sakramentet som vanlig mat og agerer kristne på selvbestemt vis (1 Kor 10:21, 11:27).

Altså må enhver prøve seg selv og deretter delta i Herrens Nattverd (1 Kor 11:27-32). Kristi testa-mentord viser til frelsens omkostninger og virker forferdelse og glede - forferdelse

¹⁵ Sal 49:7-9, Jes 52:1-3, 53:10-12. 1Tim 1:15, 2:6a, 2 Tim 2:11, Tit 2:14. Sal 119. Tit 3:8, Fil 3:8, Rom 12:2.

FC SD 7:126 – Vi tilber ikke brød og vin (sakramentets skikkelser), men *Jesus Kristus, sann Gud og sant menneske*, ”slik han sant og vesenmessig er nærværende i nattverden. I natt-verdens sanne bruk skal han tilbes i ånd og sannhet, *slik han også tilbes på alle andre steder*, særlig der hans menighet er samlet” (kursiv her).

¹⁶ Om “det overnaturlige, himmelske mysterium”, se FC Ep 7:41-42, 64, SD 7:61-63, 66.

¹⁷ 1 Kor 11:26f, Joh 1:14, Åp 5:12, Rom 10:16, Joh 15:3, 17:3. - Om å forsynde seg mot Kristi legeme og blod, FC SD 7:60.

¹⁸ FC SD 7:48: På Abrahams vis skal ”også vi enfoldig tro vår Skapers og Gjenløseres tydelige, sikre, klare og alvorlige ord og befaling /.../ uten noen tvil eller disputering om hvorvidt det er mulig eller passer for vår fornuft. For denne Herre /.../ er selv den uendelige visdom og sannhet, og kan helt sikkert sette i verk og fullende alt det han lover”.

på grunn av fallets dybde og forbannelse, og glede på grunn av Guds kjærlighet og nåde. Døpte småbarn og andre som ikke evner denne selvprøving, lever i dåpens nåde.

Den som anfektes av egne synder, får hjelp av løseordene (absolusjonen) i det private skriftemål: “Jeg forlater deg dine synder, i Faderens osv.” Denne fullmakt har presten (el i nødsfall en annen kristen) fra Kristus selv. Den frifinnelse (el rettfærdigerklæring) i Kristi død for alle, ble gitt den enkelte i dåpen. Frifinnelsen eller syndsforlatelsen blir stadfestet offentlig i prekenen, når evangeliet blir forkynt for dem som er fattige i seg selv, og den blir tilsagt den enkelte som ber om det, i skriftemålet.¹⁹

Den nye pakt i Kristi blod forteller to ting om oss mennesker – (1) “i mitt kjød bor intet godt” (Rom 7:18), men (2) Gud lar oss vinne seier ved ham som har frelst oss med sin offerdød i alles sted.²⁰ Gud ser arvesyndens kraft i vårt innerste, men ser i nåde til oss på grunn av Kristi fortjeneste og rekker fram frelsens pant til sann trøst mot døden og dommen. Guds selvhengivende kjærlighet – rakt fram i sakramentets skikkelser, gir frimodighet. Guds nådepant til den enkelte stadfester frifinnelsen vunnet en gang for alle i Kristi død. Frifunnet på grunn av Kristi fortjeneste, vinner vi seier over synd og død ved ham som er virksom ved troen i våre liv. Guds kjærlighet lokker og drar til gleden i fullt mål (Joh 17:13, Åp 19:7-9).

Ved Kristi ord virker Den Hellige Ånd troen, styrker og bevarer den. Dette indre vitnesbyrd sier “det er til meg også” og virker den frimodighet at vi anvender Kristi fortjeneste, enhver på seg selv selv. Fratatt vårt egen gjerningsrettfærdighet, og avkledd all ros for Gud, kommer vi i tillit til ham som gav seg selv til gjeløsning for alle. Guds rettfærdighet, gitt av nåde, er også min, slik Gud har lovet i min dåp. Til et synlig pant på Guds nåde, vil jeg motta ham som som jeg tror på. På grunn av Åndens gjerning ved evangeliet – her Kristi ord (Verba), skal en prest utlegge ordene med Skriftens vitnesbyrd og forrette Nattverd om så bare én kommer og de andre hører på.

Takkofferet i Herrens Nattverd

Takkoffer er noe annet enn offer for å godtgjøre synd og kanskje få noe av fortjeneste.²¹

¹⁹ Guds Sønn i en tjeners skikkelse har oppfylt loven i alle deler og i alles sted, Fil 2:7, Gal 4:4, Mt 20:28. Denne *fremvisning* (epifani) gjentas med Kristi gaver i sakramentets skikkelser. Derfor sa *Johannes Chrysostomos* (d 407), at ”ordene lyder fra prestens munn, men brødet og vinen helliges ved Guds kraft og nåde”. En illustrasjon er *Jesu fotvasking*, Joh 13:1-11. *Han* tar seg av oss. Det rangsnudde forhold oppstår med arvesyndens hovmodsånd. Ingen kan være kristen uten *synderens* tillit til Gud – at også jeg er frikjent på grunn av Kristis fortjeneste. Jf v 9f og 15:3.

²⁰ Leuenbergkonkordiens vage ord om synd og troens subjekt gjenspeiler den ekumeniske situasjon. Man ignorerer Jesu varselrop mot farisæernes og sadduséernes lære, Mt 16:6, 12.

²¹ **Vitnesbyrd fra Martin Chemnitz:** - “et offer er en handling, ved hvilken vi gir eller ofrer noe til Gud. Men Kristus innstiftet Nattverden for at han i den skulle handle med oss – gi, ofre, anvende og stadfeste sin lidelses fortjeneste med sitt legemes og blods underpant. Og det er hans vilje, at vi skulle motta i tro hva han der ofrer og gir oss. Termen ”offer” leder oss imidlertid bort fra dette til det vi ofrer og gir til

En nattverdliturgi kan tilsløre eller underkjenne Kristi offerdød i alles sted, og dermed det synlige pant på syndenes forlatelse. I så fall holdes *tvilens måltid* ved dette bord, med forbehold om menighetens virkekriftige natt-verdfeiring eller andre trosytringer.

Guds gave-evangelium i sakramentets skikkelser lar oss motta Guds ”nådes rikdom”, fra før verdens grunnvoll ble lagt (Mt 25:33, Ef 1:1-7). For Guds miskunnhets skyld – og ikke av noen annen grunn, mottar vi Guds uutgrunnelige i Sakramentets skikkelser og har Guds kirkes samfunn med Kristi udødelige legeme og blod, (Sal 16:10, jf Apg 13:35-39). Derfor frembærer vi takksigelse for ”Herrens død inntil han kommer” (1 Kor 11:26).²² Når denne årsak setter følelser i sving, gjelder det å skjelne mellom Giveren og virkningen. Sal 73:24f - *Har jeg deg, ønsker jeg ikke noe på jorden. Om kropp og sjel forgår, er Gud for evig min klippe og min del.*

Sett fra vår side, forkynner vi Kristi legemlige oppstandelse i ord og handling. ”Ved Guds miskunn” formaner apostelen de døpte til å frembære ”deres legemer til et offer som er levende, hellig og velbehagelig for Gud – deres åndelige tempeltjeneste”, Rom 12:1f. Det er denne kroppslige tjeneste som er ”åndelig” (jf Rom 6:13f, 1 Kor 3:16f). Men hvordan forkynne på *kroppslig* vis?

Gud har bundet oss til saken, men gitt oss frihet med hensyn til uttrykksform og fremgangsmåte. Allerede sømmelighetskravet forutsetter den nye lydighet i sakssvarende uttrykk. Det er hva vi skylder åpenbaringsordets trefoldige Hellige (Jes 6). Men det er forskjell på lov og evangelium. Det er ved troen den tempeltjeneste foregår som behager Gud. Sammen med sin prest, trer de troende frem som ”rette, hellige medprester, helliget ved Kristi blod og salvet og innvidd av Den Hellige Ånd i dåpen” (Luther). De kan si: ”På ditt ord, Herre”.

Vi er tiggere for Gud (Sal 38 og 70, Rom 7:18a). Gaven rekkes frem på grunn av Guds nåde mot alle (Joh 3:16, 2 Kor 5). I erkjennelse av egen avmakt for Gud, ber vi om Åndens hjelp til å frembære våre legemer som ”åndelige offer” for Gud. Uten Åndens kall og opplysning ved Kristi ord, kan ingen ha Kristi glede fullkommen i seg, Joh 15:11, 16:24, 17:13, 1 Joh 1:4, Fil 2:17 osv. Uten Kristi glede fra Faderen, ingen *troens* fest og intet *troendes* prestedømme.

Gud i Herrens Nattverd.” (Martin Chemnitz: Examenis Concilii Tridentini /.../ opus /.../. Berolini 1861, s 403.

²² Døpte mennesker gjør ved troen offertjeneste for Gud på to matter: Ved å døde kjødets gjerninger og frembære takkoffer. - Om å døde kjødets (arvesyndens kraft), se 2:20 (Lk 1:73f), Rom 6:16, 12:2. Om å frembære takkoffer, se Sal 50:23a, Heb 13:15 (jf 7:26f, 10:14), 1 Kor 11:24b, 1 Joh 2:1f.

Prestekongen *Melkisedek* kom ut fra Salem med brød og vin – dvs mat og drikke, for å kvikke opp Abrahams hær og fremsi en takksigelse til den høyeste Gud, 1 Mos 14:18-20. Teksten sier ingenting om offer for synder, jf Jes 42:8, Heb 5:6, 10 og 7:17. Og Nytestamentet sier ingenting om frembæring av Kristi ublodige offer.

Takkofferet er *troens gjensvar* på Guds uutgrunnelige godhet i sakramentets skikkelser, Sal 73:24f - *Har jeg deg, ønsker jeg ikke noe på jorden. Om kropp og sjel forgår, er Gud for evig min klippe og min del.* Eller Ef 1:3 – *Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Fader, han som i Kristus har velsignet oss med all Åndens velsignelse i himmelen.*

Med Ord og Sakrament som midler, virker Den Hellige Ånd troens glede i fullt mål (Joh 15;11, 16:24, 17:13, 1 Joh 1:4, Fil 2:17 osv). Da hører Gud takkofferet fra det dype (Sal 34:16ff, Lk 1:50-53). Sett fra vår side, skal Kristi legemlige død og oppstandelse bli forkynt i ord og handling, med sjel og legeme. ”Ved Guds miskunn” formaner apostelen de døpte, Rom 12:1f – til å frembære ”*deres legemer til et offer som er levende, hellig og velbehagelig for Gud – deres åndelige tempeltjeneste*”.

Takkofferet er ingen “happening” på fritid, overlatt til vår gladsang eller lovsang til avtalt tid. Takkofferet og kjødets offerdød hører sammen i døptes liv hele veien, for “Guds miskunn handler aldri om avtalt tid. Når døpte mennesker dør arvesyndens motstand i sitt innerste, stiller de sine legemer fram som våpen for Kristi herredømme og tjener ham i tillit til Guds miskunn. Eller sagt med Luthers ord iforklaringen til andre trosartikkel: - “for at jeg skal være hans egen og leve under ham I hans rike og tjene ham I evig rettferdighet, skyldighet og salighet, likesom han er stått opp fra de døde, lever og råder i evighet.”

Troens gang til Faderen ved Sønnen er *dåpens rette bruk*, når vi oppgir “den onde lyst i mitt hjerte” og avstår fra onde tanker, ord og gjerninger. I tillit til Guds miskunn, stilt fram for verden i Kristi død, blir vår syndenatur ofret. Han er gaven, som rekkes fram i sakramentets skikkelser, og med ham som gave har vi frimodighet til å følge ham som eksempel, tross alle feil og mangler som hefter ved oss. Guds miskunn står fast. Gud gjør sine sterke. På grunn av Guds miskunn bærer vi fram våre legemer som ”åndelige offer” for Gud. Denne frembæring i tillit til Guds tilgivende nåde gjør vår kroppslige tjeneste ”åndelig” (jf Rom 6:13f, 1 Kor 3:16f).

Men hvordan forkynne på *kroppslig* vis? Når det gjelder det kroppslige uttrykk, har Gud bundet oss til saken, men gitt frihet til uttrykksformer. Allerede sømmelighetskravet forutsetter den nye lydighet i sakssvarende uttrykk. Gud har ikke overgitt kristnes sømmelighet til vilkårlighet innordnet samtidskulturens skikker og idéer. Ved troen foregår den tempeltjeneste som behager Den Hellige (Jes 6). Sammen med sin prest, trer de troende fram som ”rette, hellige medprester, helliget ved Kristi blod og salvet og innvidd av Den Hellige Ånd i dåpen” (Luther). De sier av hjertet: ”På ditt ord, Herre”.

Sakramenttilbedelse, se dog skikk

Kristen sed og skikk bevitner Kristi ord med ytre former: Adferd, geberder, bilder, farger, tekstiler, alterbordets prydd, arkitektur, interiør osv. Kirkens tro uttrykt i sakssvarende former

støtter både nattverdberedelse og nattverdfeiring., skjerper konsentrasjonen om Kristi ord og lar oss uttrykke ærbødighet for Kristi virksomme nærvær med Ord og Sakrament.²³

Sakssvarende former lar troen komme til uttrykk i former som er hverken påbudt eller forbudt i Guds ord (adiáforon).²⁴ I slike spørsmål skal den kristne frihet råde. Men tjener de ikke Guds evangelium på sakssvarende vis, er de menneskepåfunn og skal legges bort.²⁵

Noen eksempler fra Bibelen: *Moses* ville ha folket til å vaske klærne i ærbødighet for HERRENS komme på Sinai berg, 2 Mos 19:10. - Guds folk i den gamle pakt fastet og avstod fra arbeid for å konsentrere seg om den store *Forsoningsdagen*, 3 Mos 23:26-32. - Apostelen *Paulus* viste til Guds skaperorden og Kirkens ”hode-struktur”, da han innskjerpet kristen sømmelighet, 1 Kor 11:10, 13 (poenget er et sakssvarende uttrykk).

Noen eksempler fra kirkelig folketradisjon: Å motta sakramentet på fastende hjerte, å bruke ”kirkeklær”, og under messen uttrykke seg med høvisk adferd – bukke, neie, knele, tegne seg med korsets tegn, osv.

Stilt overfor åndeliggjørende (spiritualiserende) reservasjoner mot Kristi ord (Verba), fremstår fremstår bekjennelsestro lutheranere med *tre karakteristika*: (1) De stadfester (el bevitner) Kristi ord, (2) er ofte gjester ved Herrens bord, og (3) mottar sakramentet med tilbedelse av gudmennesket Kristus Jesus. I en situasjon hvor ekumeniske avtaler om kirkefelleskap rangerer partenes endrede posisjoner som ”ikke kirkesplittende”, er det viktig å ta i bruk skikker som anskueliggjør sakens faktum – ”dette er mitt legeme” osv. Det uoverstigelige skillet består og aktualiserer de sakssvarende uttrykk fra den gamle kirke.²⁶ Et forbilde er Martin Luther, som brukte dem gjerne under den sakramentale handling:

Oppløfting (elevasjon). Luther forklarer: ”Så er altså elevasjonen ikke et tegn på offer for Gud, slik papistene falskelig mener, men en formaning til menneskene for å lokke dem til tro, især når han (presten) eleverer *umiddelbart etter ordene* ”dette er mitt legeme”, hvor Kristus ikke med en eneste bokstav sier noe om offer” (kursiv her). Samme fremgangsmåte gjelder kalken, med henvisning til Sal 116:13 – *Jeg vil løfte opp frelsens beger og forkynne HERRENS navn.*

Ringning med bordklokken. Den bør skje *samtidig* med elevasjonen, og markere Kristi under for dem med dårlig syn.

²³ 2 Kor 5:7, 1 Tim 3:16.

²⁴ *Brødsbrytelse.* Kristi legeme ble ikke sønderbrutt, Joh 19:36, men Kristus brøt brødet for å dele ut: Mt 4:19, 15:36, Mk 8:6, 19:20, Lk 24:30. Å bryte brødet betyr å dele ut el rekke brød: Jes 59:7, Klag 4:4. – Kontinuerlig *utdeling* under store alterganger, med nattverdtilsiden etter siste altergjest. - *Mottagelse av brødet med hånden, bukke eller neie* for alterets sakrament før man går fra HERRENS bord.

²⁵ **1 Kor 11:10.** Det greske ordet for undergivenhetstegn (exousia) har sin bakgrunn i et arameisk ord som betyr *hodeplagg* og *myndighet* (sjaltan). Det er Guds engler som står for Gud med utildekket hode. Om kvinner deltar i gudstjenesten med *tildekket hode*, skal skikken uttrykke to ting: (1) Underordning under Kristus, og (2) kvinnens myndighet i Guds ordninger for skapelse og kirke. Unisexmoter har utspring i menneskenes opprør mot den gode Skaperen.

²⁶ Korint-menigheten la vekt på andre ting enn kirkens sakramentale Kristus-samfunn (10:16). Med feil vektlegging ble Herrens Nattverd forvrengt og kirkens samfunn krenket. Se 1 Kor 11:20-22. Det strider mot troens rettferdighet – den evangeliet åpenbarer, å begrunne kirkens fellsskap med menneskers erfaringer og flertallsvedtak. Vi vandrer ikke i beskuelse, men troen ser i Kristi ord kirkens samfunn i velsignet brød og vin. Rom 8:24f, 1 Kor 13:6, 12a, 2 Kor 4:18, 5:7, Heb 11:1, 1 Pet 1:8.

Den norske Kirkeordinansen fra 1537 foreskriver at presten skal løfte elementene ”like etter” ordene (dette er), ”og *samtidig* la klokken klinge, som skikken er, om tjeneren synes så. For i dette skal den kristelige frihet stå ved makt, dog *slik at folket blir påmint* om det på forhånd så mye som nødvendig” (kursiv her).

Kristus Jesus er enhetens Herre over enhetens sakrament. Han innbyr sine venner til å komme på hans ord og bekjenne hans ord i handling. Derfor tilber vi ikke brød og vin, men Kristi legemes og blods nærvær i sakramentets skikkelser.²⁷

Sett fra vår side, er Herrens Nattverd *troens fest for Skaperen på skaperverkets vegne*:²⁸ ”Han som all verden er for trang”, lå på Marias fang, og led og døde Guds udødelige død. Han er etter sin menneskenatur Guds førstegrøde, alle menneskers bror og altets midtpunkt og hersker. Han er den eneste blant brødre som er verdig all tilbedelse, især når han i sin menighet troner på sølvfat og mottas med munnen. Ved ham kjenner vi den eneste sanne Gud og har evig liv (Joh 17:3).

Med vår nattverdliturgi bekjenner vi Jesus fra Nasaret som sann Gud og sant menneske, som uten å sammenblande naturene meddeler sine guddommelige egenskaper sin skapte menneskenatur.²⁹ 1 Kor 11:24 - *Dette er mitt legeme...* Vi bekjenner med ord og geberder *den éne Herre*, som viser seg for oss i brødets og vinens skikkelser. Utelukket er det doble bokholderi, som henviser Herren Jesus til en overjordisk-åndelig virkelighet, og mennesket Jesus til en jordisk-materiell virkelighet.

Vi er vant til at alterets sakramentet mottas knelende, men få synes å være klar over at sakramenttilbedelse er begrunnelsen. Den bør vi tydeliggjøre i en bekjennelsessituasjon, slik de gjorde på reformasjonstiden: Etter konsekrasjonsordene kneler forsamlingen og synger ”*O Guds Lam*”. Deretter følger utdelingen. Andre markeringer: Å slå korstegnet, og bukke/neie for sakramentet i det man går fra alterringen.

Kristi ord utelukker enhver gudsyndyrkelse oppfunnet av mennesker, det vil si uten saklig begrunnelse i Kristi ord. Blir det sakramentale under begrunnet med menighetens nattverdfeyring, nattverdgestenes tro eller lignende, strider begrunnelsen mot Kristi ord. Resultat: En

²⁷ **FC SD 7:126:** Vi tilber *Jesus Kristus, sann Gud og sant menneske*, ”slik han sant og vesensmessig er nærværende i nattverden. I nattverdens sanne bruk skal han tilbes i ånd og sannhet, slik han også tilbes på alle andre steder, særlig der hans menighet er samlet”.

²⁸ Kol 1:16b, Heb 2:6b-8, Joh 13:3-5, 1 Kor 15:27, Sal 139:7-10.

²⁹ Cyril av Alexandria d 444, Johannes av Damaskus d c 749..

Vitnesbyrd fra kirkens historie: *Ambrosius fra Milano, d 397:* ”Kristi kjød, som vi ennå i dag tilber i mysteriene (sakramentet i begge skikkelser), og som endog apostlene /.../ tilbad i Herren Kristus.”

Konsilet i Efesus, år 431: ”Om noen ikke bekjenner at Herrens kjød er levendegjørende, fordi det er blitt Ordets eget kjød - Ordet som gjør alt levende, han være forbannet.”

Athanasianum, 32-34: ”Men selv om han er Gud og menneske, er han likevel ikke to, men én Kristus, én, ikke ved en forvandling av Guddommen til kjød, men ved opptagelsen av manndommen i Gud, i det hele én, ikke ved en sammenblanding av vesen, men ved personens enhet”.

fariséermesse på egenrettferdighetens grunn. Alt gjør vi på Kristi ord - ”et og drikk!” Ja, ”på ditt ord, Herre”, Lk 5:5 (jf 1:38, Mt 8:8). Eller sagt med Luther: Vi gjør dette som ”rette, hellige medprester, i dåpen helliget ved Kristi blod og salvet og innvidd av Den Hellige Ånd”.

Anamnesen - ihukommelsen

Vi merker oss den nytestamentlige språkbruk. Når det er tale om ”å minnes” avdøde, benyttes et *passivt* verb. Kristus begrunner nattverdhandlingen med et *aktivt* verb, som best kan oversettes med ”å ihukomme” el påminne (*anamnein*, subst **anamnése** = ihukommelse). Forskjellen er bevart i det latinske kirkespråk (*commemoratio* – ihukommelse, til forskjell fra *memoratio el memorie* – minne, erindring).

Kristi testamentord om “den nye pakt i mitt blod” plasserer Herrens Nattverd i den bibelhistoriske sammenheng.³⁰ Gud hørte israelittenes sukk og klager da de var slaver i Egypt, og kom i hu sin pakt med Abraham, Isak og Jakob. Gud ville være deres Gud, selv om de viste forakt for Guds lover. Han ville ikke gjøre ende på dem, selv om de befant seg i fiendeland.³¹

Mange ganger gjennom Guds folks historie kunne man tro at nå har Gud glemt sitt løfte og forkastet sitt folk. Da grep Gud inn med sitt ord. Siste gangen var omkring 400 år gått siden Gud hadde oppreist en profet i Israel. Da grep Gud inn med Døperen Johannes, han som skulle rydde vei for Kristus. Fylt av Den Hellige Ånd, talte presten Sakarja profetiske ord om Guds løfters oppfyllelse, Lk 1:72-75 – *Han vil vise miskunn mot våre fedre og komme i hu sin hellige pakt og løftet han gav vår far Abraham med ed, så vi frelst fra fienders hånd og uten frykt kan få tjene ham for hans åsyn, i hellighet og rettferdighet alle våre dager.*

Løftet ble oppfylt med nådepakten i Jesu Kristi, Guds Sønns blod.³² 1 Kor 10:16 – *Velsignelsens beger /.../ gir det oss ikke del i Kristi blod?* (Jf v 27). Kristi under messeunder anskueliggjør troens rettferdighet. Vi mottar hva vi er i Kristus – “Guds rettferdighet”. Vi er ved troen “Guds rettferdighet i ham” (2 Kor 5:21)³³. Hva vi gjør under den sakramentale handling, gjør vi på *Kristi* ord og befaling.³⁴ Vi spiser og drikker Faderens ihukommelse av

³⁰ Guds løftespakt (el nådepakt) med Abraham, 1 Mos 12:1-4. Gud stadfestet løftespakten: 1 Mos 13:14-17, 15:1-17, 17:1-18. Jf 2 Mos 32:13, 5 Mos 9:27, 4 Mos 10:9.

Guds miskunn mot David, 2 Krøn 6:42.

Guds løftespakt bestod på omvendelsens vilkår: 3 Mos 26:27ff, 42, 45. Bønn om Guds ihukommelse av sin nådepakt: Sal 25:6f, 74:2, 19, 119:49 osv.

2 Mos 2:24f, 6:5f, 20:24b. Jer 14:21. 31:34b (Jes 43:25, Heb 8:11f, 10:16f). Sal 106:45, 111:4f, Lk 1:68, 72

³¹ 2 Mos 2:24, 6:5, 3 Mos 26:42, 45 osv.

³² Mt 26:28, Mk 14:24, Lk 22:20, 1 Kor 11:25. Jf Apg 20:28, Rom 3:25, 5:9, Heb 13:20, 1 Pet 1:19, 1 Joh 1:7, Åp 5:12 osv). Se videre Sal 49:7-9, Jes 52:1-3, 53:10-12. Mt 20:28, Gal 2:20, 1 Tim 2:5f, Tit 2:14, Heb 9:28a, 1 Pet 1:19, 21.

³³ Jes 53:6, 9, 12. Joh 3:14, Rom 5:19, 8:3, 1 Pet 2:22, osv.

³⁴ Jf Lk 5:5 - på ditt ord. Jf 1:38, Mt 8:8.

Sønnens død i Jesu skikkelse. Men den som reserverer seg mot Kristi ord og Faderens synlige nådebevis, bedriver menneskepåfunn og setter sin lit til fornuft og erfaring.

Kristus ber oss holde hans Nattverd slik han har befalt, og anvende velgjerningene hans med påkallelse, takk og bønn. Her skjer ihukommelsen på en synlig-konkret måte. Med hensyn til troen, er hele den kristnes liv en ihukommelse i *omfattende* mening, i det vi lengter tilbake til menighetens samling om Ord og Sakrament, og ser fram til neste gang. Men den som ikke vil ihukomme Kristi død for Faderen, vil Faderen ihukomme hans synder.³⁵

Gud har gjort sitt NAVN kjent for oss i Jesu person og verk, og ved ham kjenner vi Gud i hans trofasthet og selvhengivende kjærlighet (Joh 17:6, 11f, 26). I Herrens Nattverd mottar vi pantet på Guds evige nådepakt i Kristi blod, og når vi anvender dem på oss selv, ihukommer vi Faderens velgjerninger i Kristus Jesus.³⁶

Denne ihukommelse var det Jesus så fram til med glede, da han tok avskjed med de tolv og innstiftet den nye pakts måltid. Han så med glede forbi sin død og grav til sitt nærvær hos sitt folk med sitt ofrede legeme og blod i sakramentets skikkelser. Guds nådige sinnelag for Kristi skyld gjør *Kristi* glede fullkommen (Lk 2:10f, Joh 15:11 osv).

“*JEG ER oppstandelsen og livet*”, sa han og viste til sin handlende allmakt da han oppvekket den døde Lasarus. Nå er han virksom med sitt ord i den nye pakts måltid og gjør messens under: Han viser fram og rekker oss sitt legeme blod på en ny, men fysisk-synlig måte: Kirkens Herre er Faderens allestedsnærværende Sønn ved Faderens høyre side. Hvor som helst og når som helst er han virksom i den forsamlede menighet, og gjør hva han vil når hans Nattverd holdes slik han har befalt. På troskapens vilkår, er Jesu glede hos oss i fullt mål. Denne glederike trøst virker Kristus med sin Hellige Ånd.³⁷

³⁵ CA 24:30-32 (e sv overs frå latinsk tekst. Kursiv her): Å ihukomme Kristus er ”å komme hans velgjerninger i hu og vite for visst at de virkelig blir gitt til oss. Og det er ikke nok å ha de ytre hendelser i minnet, for dem kan også jøder og ugudelige huske”.

Apol 24:70, 72 – “liksom Ordet er gitt for å oppreise denne tro, slik er sakramentet innstiftet, for at det skal drive hjertet til tro ved dette som øynene ser. For ved dette virker Den Hellige Ånd, det er ved Ord og Sakrament. /.../ det er en ihukommelse av Kristi velgjerninger, som blir mottatt ved tro og som vi blir levendegjort ved. Derfor sier salmen (Sal 111:4f): “Han har gjort at hans undergjerninger ihukommes. Herren er nådig og barmhjertig. Han har gitt føde til dem som frykter ham.”

³⁶ FC Ep 7:29. Samme SD 7:44 - Sakramentet ”skal brukes med stor ydmykhet og lydighet inntil verdens ende, og være en stadig ihukommelse av hans bitre lidelse og død og alle hans velgjerninger, en forsegling av den nye pakt, en trøst for alle bedrøvede hjerter, og et vedvarende bånd og en forening mellom de kristne selv, og mellom dem og deres hode, Kristus

³⁷ Lk 2:10f, Joh 15:11, 16:24, 17:13, 1 Joh 1:4, Heb 12:2.

Under nattverden er Den Hellige Ånd - Kristi Ånd, nærværende i kirkens samfunn, FC SD 7:11.

Apol 24:70-72 (e sv overs. Kursiv her): Liksom Guds Ord er gitt for å oppvekke tro ved det som vi hører, så er sakramentet innstiftet for å drive hjertet til tro ved det som øynene ser. Med Ord og Sakrament som midler, virker DHÅ ”ihukommelsen av Kristus /.../ av Kristi velgjerninger, som mottas med tro for å bli levendegjort ved dem”.

Ånden virker ved troen den rette bruk. **FC SD 7:44** - Kristi legemes og blods sakrament ”skal brukes med stor ydmykhet og lydighet inntil verdens ende, og være en stadig ihukommelse av hans bitre lidelse

Hvorfor påkalle Den Hellige Ånd under Herrens Nattverd?-

Takksigelsen er troens gang til Faderen, ved Sønnen og i Den Hellige Ånd. I erkjennelse av egen avmakt og uverdighet, ber vi til Faderen om Den Hellige Ånds hjelp og påkaller ham. Vi ber om Åndens hjelp til å tro Kristi ord om sine gaver og tilbe Gud i Ånd og sannhet. En evangelisk-luthersk nattverdliturgi bruker derfor på nytestamentlig vis en *trosepiklese el kommunionepiklese*. Denne form for epiklese er nevnt indirekte i Luthers Lille Katekisme: ”Jeg tror at jeg ikke av egen fornuft eller kraft kan komme til Kristus eller tro på ham, men *Den Hellige Ånd har kalt meg ved evangeliet*” osv (3 trosart).³⁸

Forvandlingsepiklese (el elementepiklese, konsekrasjonsepiklese) – en påkallelse med bønn om Åndens komme ”over” brødet og vinen, for å forvandle el velsigne dem til Kristi legeme og blod. Forvandlingsepiklese beror på spekulasjoner om Åndens medvirkning i Jesu gjerning, eller i samarbeid med presten (el en kvalitet ved ham) alternativt menighetens ”nattverdfeiring”. I strid med Kristi ord, blir personene i Treenheten blandet sammen og Herrens Nattverd satt inn en lovreligiøs sammenheng. Det skjer uten hjemmel i noe bibelord. Ingen tekst i Nytestamentet knytter Ånden til den sakramentale handling, slik tilfellet er med dåpen og absolusjonen. Vi kunne ha ventet koblingen i 1 Kor 12-14, men apostelen holder Ånden utenfor undervisningen om Herrens Nattverd.

Ingenting annet enn *Kristi testamentord* virker det sakramentale under: ”Dette er mitt legeme”. Han sier ikke at dette brød er *samfunn* med min guddommelige natur felles med Faderen og Ånden. Han sier heller ikke at brødet er *samfunn* med mitt legeme i troens nytelse. Men han sier om den mat som presten rekker frem og gjestene mottar med munnen: ”Dette er mitt legeme”. Gaven er *Sønnens* sakrament. Han kaller på det som ikke er, så at det er, Rom 4:17b.

Herrens apostel viser til takksigelsesbønnen over kalken og brødet, og forutsetter en kunnskap fra Jesus-overleveringen, 1 Kor 10:16b - *Brødet som vi bryter, er det ikke samfunn med Kristi legeme?* Apostelens undervisning var lett kontrollerbar for Jesus-disipler i nåtid (jf 1 Kor 15:1-11). Forvandlingsepiklesen er Nytestamentet fremmed. Desto viktigere er det å holde fast ved bibelsk lære om Den Hellige Ånds person og gjerning.

Den Hellige Ånd er den tredje person i Guds treenhet – i nattverden virksom med Ord og Sakrament. Gud Fader, Sønn og Hellige Ånd er ikke tre guder, men tre *personer* av samme Guddoms *vesen*, ”i herlighet like stor, i majestet like evig” (Athanasianum pkt 6).

og død og alle hans velgjerninger, en forsegling av den nye pakt, en trøst for alle bedrøvede hjerter, og et vedvarende bånd og en forening mellom de kristne selv og mellom dem og deres hode, Kristus. (Samme Ep 7:29) .

³⁸ Et eksempel fra Augustana-liturgien: **Presten:** Send din Ånd i våre hjerter, så vi tror Kristi ord om gavene vi mottar med munnen, og sammen med din kirke på jorden ihukommer din Sønn, Jesu Kristi død for verdens synder. **Menigheten:** Kom, Herre Hellige Ånd.

Faderen er altets ”opphav”, Sønnen er ”født” av Faderen fra evighet, og Ånden ”utgår” fra Faderen, sendt i Sønnens navn (Joh 14:26, 15:26, 16:7), og likevel er de ulike personer. De består i seg selv i alle evigheter. Med evkjaristibønnen ærer vi ”*én Gud i Treénheten og Treénheten i enheten, idet vi hverken sammenblander personene eller deler vesenet*” (Athanasianum pkt 3-4).

Guds ord tvinger oss til å bekjenne Guds underfulle hemmelighet og la all spekulasjon fare. ”*Av samme vesen*” innebærer at det ene guddomsvesen helt og udelt *gjennomtrenger* hver og en av de tre personene i Gud (Joh 14:11, 17:21). Med et bilde fra kirkefedrene: De er lik tre soler som utgår fra hverandre i samme vesensenheter. Samtidig må vi holde fast ved Skriftens ord om personenes ulikheter i deres *utadrettede* gjerning. Verken Faderen eller Ånden ble menneske, men *Sønnen ble det*. Derfor lærer vi den eneste sanne Gud å kjenne i Sønnens underordning under Faderen, og i Den Hellige Ånds underordning under Faderen og Sønnen, virksom med evangeliet om Sønnens lidelse, død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt. Med kirkens bekjennelse istemmer vi Åndens gjerning, som hjelper oss med Kristi ord.

Kristus utlegger ”Skriftene”. Hjelperen - Den Hellige Ånd, gir nytt sinn til å oppfatte den rett utlagte Skrift og anvende Kristi velgjerninger. Da bekjenner vi med Åndens hjelp ”*Jesus er HERREN*” (1 Kor 12:3), og tror Kristi ord om sine gaver. Vi går til Herrens bord, spiser og drikker og forkynner i handling Herrens død (11:26). Åndens gjerning med Kristi ord fra Faderen rotfester oss i Guds kjærlighet, og delaktige i den når vi spiser og drikker (Joh 14:23, 17:20, 26).

Men behandler man Nattverden under den tredje trosartikkel - om Den Hellige Ånds gjerning, blander man sammen personene i Treénheten og medvirker til en gjennomgripende omdanning av den nytestamentlige tro. Dette forhold ble anskueliggjort under Kirkelig Fornyelsesstevnet på Gran, primo januar 1980. Under en kveldsmesse lød en forvandlingsepiklese før konsekrasjonen. Da reiste professor Leiv Aalen seg på første benk og gikk med foldede hender ned midtgangen og ut. Hvorfor? “Guds ord forbyr meg å delta i en heretiker-messe”, sa han.

E-post: kaare.svebak@gmail.com